

RECENZJE

Agnieszka Stopińska-Pająk

RECENZJA KSIĄŻKI: MARIA, JÓZEF I MAREK PÓLTURZYCCY, *MUZEUM Kobiet POLSKICH*¹

Rok 2018 był znaczący dla państwa polskiego. Świątowaliśmy wtedy setną rocznicę odzyskania niepodległości, a dla Polek dodatkowo była to setna rocznica uzyskania prawa wyborczego. Natomiast w obecnym 2019 roku przypada setna rocznica, kiedy kobiety po raz pierwszy mogły skorzystać ze swego prawa. Przypominam o tych ważnych wydarzeniach, aby i w tym kontekście spojrzeć na publikację Marii, Józefa i Marka Półturzyckich, w której przedstawili muzea biograficzne zasłużonych Polek dla polskiej kultury. Jest to pierwsza tego typu publikacja, w której odrębnie ukazane zostały muzea biograficzne kobiet i już z tego tylko chociażby powodu zasługuje na uwagę Czytelniczek/Czytelników.

Książka z jednej strony dostarcza nam wiedzy o muzeach i ekspozycjach biograficznych zasłużonych dla polskiej kultury kobiet, co uważam za szczególnie cenne, bo brak jest tej wiedzy, brak świadomości u wielu osób, że takowe miejsca w ogóle istnieją. Sami Autorzy publikacji piszą: *Z pewnym żalem trzeba stwierdzić, że formularyzacji i opracowań na temat pamiątek biograficznych kobiet polskich jest zaskakująco mało* (s. 12). Z drugiej strony – książka unaocznia, jak niewiele polskich kobiet, które wniosły swą pracę, twórczością, aktywnością społeczną i zaangażowaniem wiele do wspólnego dorobku, zostało upamiętnionych w odrębnym muzeum, bądź chociaż w ekspozycjach biograficznych. Jest to jeszcze kolejny przyczynek utrwalający stereotyp braku obecności kobiet w dorobku nauki, kultury. Brak w przestrzeni społecznej miejsc upamiętnienia Polek wpisuje się w ten stereotyp i dodatkowo wzmacnia go.

Autorzy prezentują muzea i biograficzne ekspozycje dwudziestu czterech Polek. Najliczniejszą grupę kobiet, które mają swoje miejsca w muzeach bądź są

---

¹ Warszawa 2017. Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii i Eksploatacji – PIB; ss. 249.

prezentowane na stałych wystawach stanowią poetki i pisarki, następne w kolejności to miejsca upamiętnienia świętych i błogosławionych, potem – uczone i działaczki oświatowe i na koniec dwie izby pamięci polskich artystek. Nie wszystkie znaczące postaci posiadają swoje oddzielne muzea, jest ich 12, w tym 3 wraz ze swoimi mężami, aczkolwiek należy też zauważyć, iż niektóre postaci mają po kilka muzeów – Maria Dąbrowska, Maria Konopnicka, Zofia Nałkowska. Znacznie więcej jest innych form upamiętnienia znaczących kobiet, a wśród nich głównie to izby pamięci, pokoje czy sale w szkołach.

Prezentacja muzealnych ekspozycji biograficznych rozpoczyna się od muzeum Marii Skłodowskiej-Curie, najwybitniejszej polskiej uczoney, dwukrotnej laureatki Nagrody Nobla, jedynej kobiety w paryskim Panteonie. Ta wybitna uczona posiada w Polsce tylko jedno muzeum biograficzne, mieści się ono w Warszawie, przy ulicy Freta 16, w którym Maria Skłodowska urodziła się. Wprawdzie należy przypomnieć, iż nazwisko uczoney jest obecne w przestrzeni publicznej poprzez nadanie jej imienia uczelniom wyższym, instytutom naukowym czy szkołom, a nawet jest patronką mostu, jak również wielu ulic w polskich miastach. Natomiast zamyka tę publikację prezentacja muzeum Barbary i Stanisława Ptaków (Katowice), wybitnej scenografki i kostiumożki teatralnej i filmowej oraz jej męża, śpiewaka operowego i aktora. Muzeum jest częścią Muzeum Historii Katowic i funkcjonuje jako stała ekspozycja pt. „Muzeum Barbary i Stanisława Ptaków”.

Wśród zaprezentowanych muzeów biograficznych wybitnych Polek na uwagę zasługuje jedyna w tym zestawie andragożka Elżbieta Zawacka. Osoba niezwykle, „dama Orderu Virtuti Militari i Orła Białego, generał Wojska Polskiego i profesor Uniwersytetu Mikołaja Kopernika” (s. 176). Dość obszernie został przedstawiony jej biogram, zasługi dla kultury i niepodległości Polski. Jednak ekspozycja biograficzna Zawackiej to jedynie rekonstrukcja jej pokoju w Archiwum i Muzeum Pomorskim Armii Krajowej w Toruniu oraz okolicznościowe wystawy, w których eksponowane są świadectwa szkolne, dyplomy, odznaczenia i inne osobiste pamiątki. Autorzy argumentują pilną potrzebę szerszego i bardziej znaczącego upamiętnienia biografii i osiągnięć Zawackiej. Przypominają, iż w 2011 roku w plebiscycie na Polkę wszech czasów ogłoszonym przez Muzeum Historii Polski i Magazyn Historyczny „Mówią wieki” Elżbieta Zawacka została uznana za drugą Polkę wszech czasów po Marii Skłodowskiej-Curie.

Zachęcając Czytelniczki/Czytelników *Edukacji Dorosłych* do lektury tej niezwyklej publikacji należy też odnotować, iż znajdują tam Państwo krótkie informacje biograficzne, w których ukazane zostały najważniejsze osiągnięcia upamiętnionych wybitnych Polek, adresy wszystkich ekspozycji, spis nazwisk oraz bogatą literaturę dotyczącą omawianych postaci i muzeów.

Tę ciekawą publikację kończy część zatytułowana *Muzea kobiet polskich w fotografiach*. Według kolejności przedstawionych muzeów biograficznych prezentowane są zdjęcia zarówno z wnętrz muzeów, przestrzeni wokół budynków, zdjęcia z przeróżnych ekspozycji, izb pamięci, zdjęcia pomników kobiet z ekspozycji, a także sławne Polki siedzące na ławeczkach, witające i zachęcające do zatrzymania i chwili refleksji. Zdjęcia są w przeważającej większości oryginalne, głównie wykonane przez jednego z Autorów publikacji – Marka Pólturzyckiego, niektóre przez inne osoby i kilka pochodzących z archiwum, bądź – nieliczne – zapożyczone z innych publikacji. Książka jest ładnie i starannie wydana.

Dane do korespondencji:

Dr hab. Agnieszka Stopińska-Pająk, prof. Akademii WSB
Akademia WSB Dąbrowa Górnicza
Katedra Pedagogiki
email: agnieszka.stopińska@gmail.com